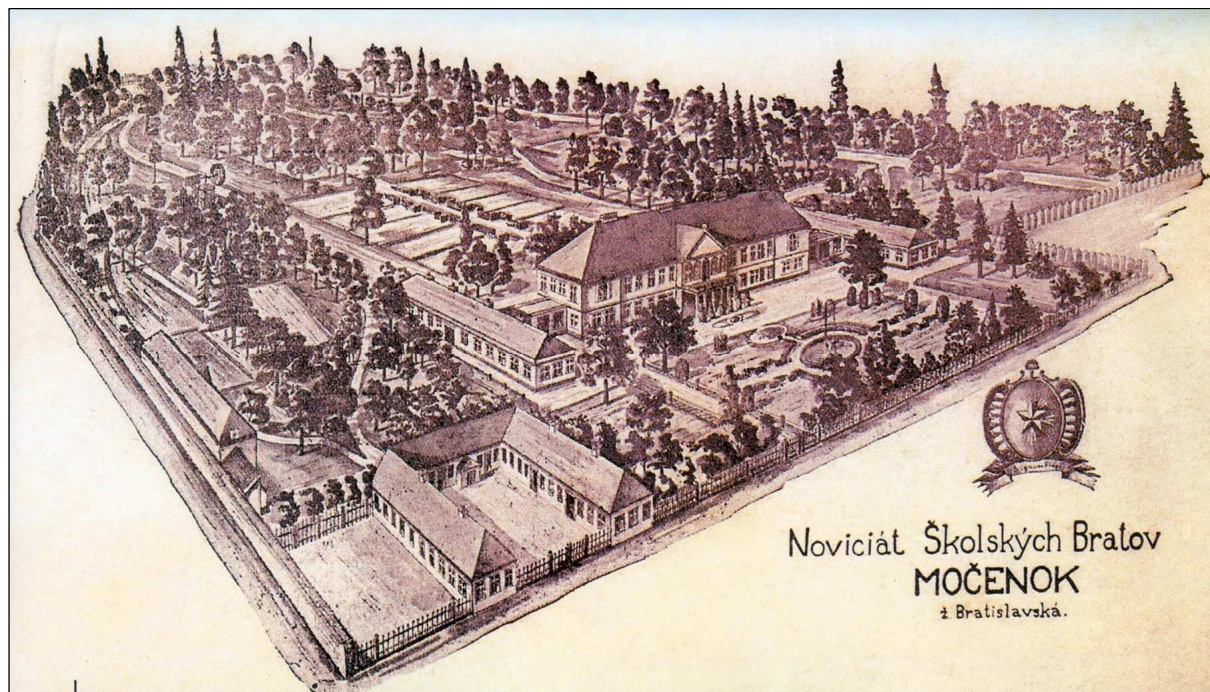

PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY
Cesta na Červený most č. 6, 814 06 Bratislava
ODBOR NKP - referát architektonických pamiatok

MOČENOK
VYHLÁSENIE OCHRANNÉHO PÁSMA
NEHNUTEĽNÝCH NÁRODNÝCH KULTÚRNYCH PAMIATOK

**KALVÁRIA,
KOSTOL SV. KLIMENTA
A KAŠTIEĽ S PARKOM
(NÁVRH)**

Meno spracovateľa: PhDr. Patrik Guldán
Dátum spracovania: jún-august 2010

ÚVOD

Predkladaný návrh na vyhlásenie ochranného pásma nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (ďalej len „kultúrne pamiatky“) – Kalvária v Močenku, Kostol sv. Klimenta a Kaštieľ a park bol vypracovaný na základe podnetu obce Močenok v zmysle § 18 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“). Podnet obce Močenok sa týkal vyhlásenia ochranného pásma kultúrnej pamiatky Kalvária.

Návrh je v súlade s Dohovorom o ochrane architektonického dedičstva Európy (oznámenie č. 369/2001 Z. z.) a s Deklaráciou Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 Z. z.

Návrh je podkladom pre správne konanie vo veci vyhlásenia ochranného pásma v zmysle zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov a podľa § 18 ods. 2 a § 44 ods. 4 pamiatkového zákona; v konaní je Pamiatkový úrad Slovenskej republiky príslušným správnym orgánom.

OBSAH	strana
00. Ú v o d	02
01. Podnet, na základe ktorého bo návrh spracovaný	04
02. Údaje o kultúrnych pamiatkach	05
03. Odôvodnenie účelu a cieľa vymedzenia ochranného pásma NhNKP	08
04. Národné kultúrne pamiatky :	
Kostol Sv. Klimenta	09
Kalvária	10
Kaštieľ a park	12
05. Charakteristika územia ochranného pásma	14
06. Vymedzenie územia ochranného pásma	15
07. Opis priebehu hranice ochranného pásma	16
08. Zoznam parciel, ktoré budú súčasťou navrhovaného územia ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky	16
09. Definované pohľadové kužele a chránené pohľady	17
10. Určenie podmienok ochrany na území ochranného pásma	18
11. Odporúčania.....	22
12. Úprava vzťahov k iným chráneným územiám a ochranným pásmam podľa osobitných predpisov	22
13. Nehnutel'né národné kultúrne pamiatky v meste evidované v ÚZPF SR	23
14. Zoznam objektov vytipovaných na zápis do ÚZPF	23
15. Použitá literatúra	24
16. Dokumentácia a pramene	24
17. Obrazová dokumentácia	25
18. Mapové prílohy a grafická dokumentácia	27

01. PODNET, NA ZÁKLADE KTORÉHO BOL NÁVRH SPRACOVANÝ

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len PÚ SR) vypracoval Návrh na vyhlásenie ochranného pásma kultúrnych pamiatok: Kalvárie v Močenku, Kostola sv. Klimenta a Kaštieľa a parku na základe písomného podnetu Obce Močenok z 12. mája 2010, ktorý bol doručený Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky 14. mája 2010 a zaevidovaný pod. č. 2822, č. spisu 834-1. Starosta obce citovaným listom požiadal Pamiatkový úrad Slovenskej republiky o vyhlásenie ochranného pásma kultúrnej pamiatky Kalvária v Močenku evidovanej v ÚZPF SR. V podnete uviedol, že v schválenom územnom pláne sa počíta s ochranným pásmom pamiatkovo chránených objektov a areálov.

PÚSR vykonal v júni 2010 miestnu ohliadku a dospel k záveru, že ochranné pásmo rozšíri tak, aby zahrnulo ďalšie dve významné kultúrne pamiatky obce – Kostol sv. Klimenta a Kaštieľ a park.

PÚSR po preskúmaní pamiatkových hodnôt a posúdení písomného podnetu dospel k názoru, že vyhlásením ochranného pásma v súlade s pamiatkovým zákonom sa vytvoria primerané podmienky pre vykonávanie základnej obnovy v zmysle § 32 pamiatkového zákona; vyhlásenie ochranného pásma je zároveň verejným záujmom deklarovaným v § 1, ods. 2 pamiatkového zákona.

Správne konanie vo veci vyhlásenia ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky bude PÚ SR realizovať podľa § 18 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení zákona č. 215/2002 Z. z. a zákona č. 527/2003 Z. z.

02. ÚDAJE O NEHNUTEĽNÝCH NÁRODNÝCH KULTÚRNYCH PAMIATKACH

1. Kalvária

Kraj:	Nitriansky kraj
Okres:	Šaľa
Obec:	Močenok
Katastrálne územie:	Močenok
Adresa:	
Súpisné číslo:	617
Unifikovaný názov nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky :	KALVÁRIA
Bližšie určenie:	r.k. Božieho hrobu
Číslo ÚZPF:	1545/1-21
Parcelné čísla:	859/1 - 859/16
Vyhlásenie za kultúrnu pamiatku:	SKK Okresný národný výbor Nitra 31/63
Dátum vyhlásenia za KP	2. 10. 1963
Vlastník:	Rímskokatolícka cirkev, Farnosť Močenok, Družstevná 1540, 951 31 Močenok
Správca:	detto

1. Kalvária, Kaplnka Božieho hrobu. Stav: 10. 5. 2010 . Snímka: Stavebný úrad Močenok

2. Kostol r. k. sv. Klimenta

Kraj:	Nitriansky kraj
Okres:	Šaľa
Obec:	Močenok
Katastrálne územie:	Močenok
Adresa:	Športová 2, 951 31 Močenok
Súpisné číslo:	1507
Unifikovaný názov nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky :	KOSTOL
Bližšie určenie:	r.k. sv. Klimenta
Číslo ÚZPF:	1544/0
Parcelné číslo:	744
Vyhlasenie za kultúrnu pamiatku:	SKK Okresný národný výbor Nitra 31/63
Dátum vyhlásenia za KP	2. 10. 1963
Vlastník:	Rímskokatolícka cirkev, Farnosť Močenok, Družstevná 1540, 951 31 Močenok
Správca:	detto

2. Kostol sv. Klimenta, interiér. Stav: 8. 6. 2010 . Snímka: P. Guldan

3. Kaštieľ a park

Kraj:

Okres:

Obec:

Katastrálne územie:

Adresa:

Súpisné číslo:

Unifikovaný názov nehnuteľnej
národnej kultúrnej pamiatky :

Bližšie určenie:

Číslo ÚZPF:

Parcelné číslo: Kaštieľ
park

Vyhlásenie za kultúrnu pamiatku:

Dátum vyhlásenia za KP

Vlastník:

Správca:

Nitriansky kraj

Šaľa

Močenok

Močenok

sv. Gorazda č. 956, 951 31

Močenok

956

KAŠTIEĽ A PARK

KAŠTIEĽ

1543/1-2

735,736, /2/3/5

736/2-34

SKK Okresný národný výbor

Nitra 31/63

2. 10. 1963

Rímskokatolícka cirkev,
biskupstvo Nitra, Jána Pavla II.,

950 50 Nitra

Komunita Kráľovnej pokoja,

Piešťanská 11/18, 95605

Radošina

3. Kaštieľ, hlavné priečelie. Stav: 8. 6. 2010 . Snímka: P. Guldán

03. ODÔVODNENIE ÚČELU A CIEĽ VYMEDZENIA OCHRANNÉHO PÁSMA KULTÚRNYCH PAMIATOK

Obec Močenok prijala 11. decembra 2008 Územný plán obce Močenok, ktorý je základným nástrojom územného rozvoja a ochrany a starostlivosti o životné prostredie obce. Obec deklarovala, že v oblasti usporiadania územia z hľadiska kultúrno-historického dedičstva bude rešpektovať predovšetkým vyhlásené kultúrne pamiatky, navrhované a vyhlásené veci za kultúrne pamiatky a prípadne ich súbory a ochranné pásma.¹ Návrh na vyhlásenie ochranného pásma národných kultúrnych pamiatok – Kalvárie, Kostola sv. Klimenta a Kaštieľa a parku v Močenku sleduje verejný záujem štátu chrániť pamiatkový fond podľa § 1 ods. 2 pamiatkového zákona. Podľa § 14 ods. 1 pamiatkového zákona zároveň obec utvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na jej území a najmä na vykonávanie základnej ochrany národných kultúrnych pamiatok.

Ochranné pásmo kultúrnych pamiatok podľa § 18, ods. 1 pamiatkového zákona, správny orgán navrhuje vyhlásiť pre tri národné kultúrne pamiatky, ktoré vytvárajú dominanty centrálnej časti obce: Kalvária, Kostol sv. Klimenta, Kaštieľ a park v Močenku. Návrh ochranného pásma kultúrnych pamiatok je v súlade so zámerom Územného plánu obce Močenok chrániť prírodné a kultúrne hodnoty a regulovať rozvoj obce.²

Účelom vymedzenia ochranného pásma je zabezpečenie základnej ochrany kultúrnych pamiatok a najmä ich okolia a prostredia, v ktorom sa nachádzajú a ktoré sa zachovali v relatívne neporušenom stave. Návrh na vyhlásenie ochranného pásma je pre obec podkladom pre sformulovanie regulačného nástroja na uplatnenie cieľavedomej ochrany pamiatkových hodnôt, krajinného usporiadania a panorámy v intenciách verejného záujmu.

Pamiatkovou hodnotou je historické barokové koncepčné, doposiaľ zachované usporiadanie architektonických dominánt. Charakterizuje ho pomyselné predĺženie pozdĺžnej osi kostola na ktorej je situovaná stredná os portiku záhradného priečelia kaštieľa a kolmo na túto os je komponovaná do šírky rozložená symetrická pôdorysná dispozícia kaštieľa (pozri obrázky č. 4 a 5). Kostol, ktorý bol viditeľný z miestností a izieb záhradného traktu kaštieľa, patrí tiež k dominantám obce, ani ten nie je viditeľný z prístupovej cesty - z Gorazdovej ulice. Z ulice je čiastočne viditeľná iba stredná časť kaštieľa s tympanonom.

¹ Územný plán obce Močenok. Kapitola A2.5.3 zásady ochrany a využitia kultúrnohistorických a prírodných hodnôt. Močenok 2008 s. 104.

S prihliadnutím na význam národných kultúrnych pamiatok v Močenku, ktoré dosiaľ vytvárajú architektonické a významové dominanty obce, je zrejmá potreba zabezpečenia ich ochrany a ochrany ich prostredia. Pamiatková ochrana prostredia kultúrnych pamiatok sa zabezpečuje vyhlásením ochranného pásma, čím sa vytvoria zákonné predpoklady ochrany a usmerneného rozvoja prostredia a okolia kultúrnych pamiatok.

Cieľom vyhlásenia ochranného pásma je okrem účinnej ochrany kultúrnych pamiatok vo vymedzenom ochrannom pásme, najmä vytvorenie podmienok na zachovanie a ochranu ich pamiatkových hodnôt pri usmerňovaní činností v ich vymedzenom prostredí. V záujme ochrany hodnôt kultúrnych pamiatok sa stanovujú podmienky činnosti v predmetnom území, ktoré po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia o vyhlásení ochranného pásma kultúrnych pamiatok bude uplatňovať územne príslušný krajský pamiatkový úrad.

04. NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY

- Kostol sv. Klimenta,
- Kalvária,
- Kaštieľ a park

Kostol sv. Klimenta podľa latinského nápisu v predsieni kostola dal postaviť biskup gróf Imrich Esterházy v rokoch 1761 až 1765. Stavbu dokončil nástupca Imricha Esterházyho biskup Ján Gustínyi, ktorý ju aj vysvätil 20. 11. 1765.³ Na základe obhliadky kultúrnych pamiatok a zistení uvedených v aktualizáčnom liste NKP konštatujeme, že kostol sv. Klimenta v Močenku predstavuje z umeleckohistorického hľadiska (v danom regióne nitrianskej diecézy) významnú a hodnotnú slohovú architektúru vrcholného prejavu barokového umenia, ktorá sa viac než na exteriéri prejavuje vo vnútri sakrálneho priestoru a to aj napriek tomu, že jeho autentický jednolod'ový priestor bol v roku 1926 architektom Milanom M. Harmincom zmenený potrebou rozšírenia o bočné priestory ako to vidno na Obr. č. 17 a 18.⁴ Kostol má dominantné postavenie. Stojí v centrálnej polohe obce, vo východnej západnej časti dnešného "Kostolného parku", ktorý, predpokladáme, že pôvodne patrilo kaštieľu, stojacemu neďaleko západne od kostola. Kostol s jednou vežou vstavanou do západného priečelia je trojlod'ovým priestorom s polygonálnym záverom svätyne ku ktorej sú

² Územný plán obce Močenok ako záväzný rozvojový dokument prijalo obecné zastupiteľstvo 11. 12. 2008.

³ Podľa evidenčného listu spracovaného Ing. arch. P. Hudákom z decembra 2004.

⁴ Na Farskom úrade v Močenku sa nachádzajú farebné výkresy vo formáte A0 signované M. M. Harmincom a datované rokom 1926 zobrazujúce pôvodný stav a pôdorysné riešenie (projekty) rozšírenia Kostola sv. Klimenta.

4. Záhradný portál na východnej strane parku, ktorým sa vstupuje do kostolného parku
 5 Pešia komunikácia – na kompozičnej osi medzi kostolom a kaštieľom v tesnej blízkosti východnej brány areálu parku kaštieľa.

pristavané sakristia a oratórium. Na západnej strane strednej lode je poschodová empóra, na nižšej časti je umiestnený organ a na vyššej je balkón. V hmote podvežia sú dve točité schodiská. Kostol slúži pôvodnému kultovému účelu.

Z priloženej pôdorysnej schémy (obr. č. **17** a **18**) je jasná zmena dispozičného riešenia, ktorú navrhol v roku 1926 v rámci rozšírenia kostola architekt M. M. Harminc (1869 – 1964). K posväteniu rozšírenia kostola, t.j. k ukončeniu prestavby došlo v novembri 1928 (pozri obrázok č. **53**). Príľahlý kostolný park má charakter anglického parku. Súčasný pôdorysný riešenie chodníkov a línie niekoľkých stromoradií pripomínajú niekdajší geometrický pôdorys parku (pozri obr. č.41 a42). Park pri kostole je intenzívne užívaný, najmä jeho východná časť pred kostolom, o. i. aj ako časť školského (pôvodne kláštorného) dvora.

Kalvária je situovaná v severozápadnej časti obce na miernej vyvýšenine pri starej križovatke hradskej cesty z Viedne do Pešti. Kalvária s Kaplnkou Božieho hrobu a štrnástimi zastaveniami postavenými v dvoch radoch proti sebe je dnes vcelku dôsledne obostavaná zástavbou rodinných nízkopodlažných domov so záhradkami. Vznik Kalvárie spájaný z rokom 1852 sa podľa miestnej tradície spája s aktivitami tamojšieho rímskokatolíckeho

farára a národného buditeľa Jozefa Sčasného.⁵ Komplex sakrálnych objektov Kalvárie je situovaný na plató vyvýšeniny a je veľmi slabo viditeľný z prístupových ciest, pretože je zakrytý stromami a z južnej strany aj neprimerane zvýšenou stavebnou hmotou budovy na rohu ulice sv. Gorazda a ulice Dekana Dúbravického (ako to vidno na Obr. č. 21 a 24). Kaplnka Božieho hrobu situovaná na strednej osi parcely je otočená hlavnou fasádou smerom na juh k obci. Kaplnka s obdĺžnikovým pôdorysom má segmentový uzáver a štvorhrannú vežičku nad priečelím. Fasády kaplnky členia plastické lizénové rámovanie s oblúčkovým vlysom. Zastavenia sú jednoduché hranolové útvary s obdĺžnikovým pôdorysom so vstupným výklenkom a plastickým lizénovým orámovaním a ukončené trojuholníkovým štítom a sedlovou strieškou. Prvé a posledné zastavenie susediace s kaplnkou sú natočené šikmo do pôdorysnej kompozície v tvare písmena U. Podľa miestnej tradície zachytenej v literatúre je vyvýšenina miestom, kde stál v 9. storočí kostol sv. Klimenta, resp. „zaniknuté stredoveké sídlisko.“⁶ V areáli Kalvárie sa v posledných rokoch vykonal archeologický výskum a najnovšie publikované informácie hovoria o tom, že: „hľadanie stredovekého kostola v Močenku bolo korunované úspechom v roku 2009 nálezom zvyškov stavby v hĺbke takmer 2m.“⁷ Patrocínium je v obci aktuálne aj dnes. Patrí mu farský kostol v obci. V areáli kalvárie sa nachádza nedávno reštaurovaná a transferovaná šesť figurálna kamenná skupina Ukrižovania. Ide o barokovú kompozíciu zostavenú z trojice stĺpov so štvorhranným pôdorysom. Stredný stĺp je najvyšší a nesie kríž s korpusom Ukrižovaného Krista (pozri obr. č. 25). Dva bočné stĺpy tiež so štvorhranným pôdorysom nesú kríže z guľatinových brvien a korpusmi ukrižovaných lotrov. Pod stredným stĺpom sú na samostatných postamentoch tri figúry, v strede pred stĺpom kľachiaca figúra Márie Magdalény, po stranách stojace postavy Panny Márie a sv. Jána Evanjelistu. Sochársky výraz je výrazne rustikálny. V areáli kalvárie sú vysadené po obvode javory mliečne (*Acer platanoides*), tvoriace jednoradové, miestami dvojradové stromoradia. Ak vysadené dreviny nebudú tvarované rezom korún do minimálnych možných rozmerov (odborne vykonávaný, pravidelný "hlavový rez"), prípadne vyvetvením kmeňov do podchodnej výšky umožňujúcej pohľady na stavebné architektonické súčasti kalvárie, dôjde v budúcnosti k vizuálnemu prekrytiu kalvárie prvkami zelene.

⁵ KALINOVÁ, M. – ČIČO, M. – PAULUSOVÁ, S. a kolektív: *Kalvárie a krížové cesty na Slovensku*. Bratislava 2002, s. 237. Ku Kalvárii viď v citovanom diele literatúru.

⁶ KALINOVÁ, M. – ČIČO, M. – PAULUSOVÁ, S. a kolektív: *Kalvárie a krížové cesty na Slovensku*. Bratislava 2002, s. 236.

⁷ JURKOVIČ, P.: Krajský pamiatkový úrad Bratislava. In: *Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR*, č. 42/2010. s. 31.

Areál Kalvárie má pre obec značný význam aj z hľadiska duchovného. V obci sa pravidelne konajú v pôstnom období pobožnosti krížovej cesty, najmä vo Veľkom týždni sa konajú veľké procesie obcou, ktoré končia na Kalvárii.

Kaštieľ a park.

Kaštieľ je symetrickou blokovou stavbou obdĺžnikového pôdorysu s ústredným rizalitom a portikom s kolmo pristavanými bočnými krídlami tak, že pôdorysná schéma má tvar písmena H. Hlavný objekt i bočné krídla sú trojtraktové. Zúžené spojovacie časti budovy medzi hlavnou budovou a bočnými krídlami sú riešené ako jednotraktové, kvalitne presvetlené a vzdušné priestory (obr. č. 32). Hlavný vstup do objektu je situovaný centrálne v rizalite, na ktorom je predsadený stĺpový portikus s balkónom. Záhradný vstup do kaštieľa je tiež situovaný centrálne a je riešený trojosovým rizalitom ukončeným tympanonom a stĺpovým portikom s balkónom. Ohradený areál Kaštieľa s parkom bol vytvorený predovšetkým ako letná rezidencia Nitrianskeho biskupstva a zároveň bol dlho sídlom biskupského úradu, a to až do roku 1911, keď sa biskupstvo presťahovalo do Nitry.

Územie Kaštieľa a parku v Močenku je klasickým konceptom architektúry neskorého klasicizmu, ktorá nadviazala na staršiu barokovú stavbu. Tá sa spomína v listine, ktorú podpísal biskup Ján Gustíni, a v ktorej sa píše: „*Dané v našom biskupskom kaštieli v Močenku 26. decembra, roku Pána 1767.*“ Stavba kaštieľa sa realizovala v rokoch 1840-45 a pokračovala v ďalších etapách.

Kaštieľ bol letnou rezidenciou nitrianskych biskupov, z nich biskup Imrich Eszterházy v roku 1761 inicioval a založil v Močenku stavbu kostola zasväteného podľa tradície sv. Klimentovi. Rezidencia nitrianskych biskupov sa spomína ako prvoradá dominanta Močenku aj v 19. storočí. Výstavba kaštieľa je spojená s osobou biskupa Imricha Palugyaya, ktorý dal stavbu postaviť v rokoch 1840 až 1845. Rozsiahla stavebná úprava kaštieľa sa uskutočnila v roku 1876. Stavebníkom úprav kaštieľa bol biskup Roskoványi, plány úprav vypracoval budapeštiansky architekt Franz Mitterdorfer. Práce boli vykonávané pod vedením Jána Tomaška st. z Nitry.⁸

⁸ BUDAY, P.: Spresnenie stavebno-historického vývoja. Súčasť Aktualizačného listu pamiatky 01/2010.

Nedávny výskum a s ním spojená katalogizácia nevidovaných hnutelností v interiéroch kaštieľa poukazuje na vysokú umeleckú a umelecko-remeselnú kvalitu diel.⁹ V súčasnosti je na hlavnej fasáde vykonávaný reštaurátorský výskum (Mgr. art. Sikoriak)

Park kaštieľa je v súčasnosti chránený aj z hľadiska záujmov štátnej ochrany prírody ako areál so 4. stupňom ochrany.¹⁰ Vstupná západná časť parku – pred hlavnou fasádou má atribúty geometricky vytvoreného parku a patrí k najzachovalejším častiam. Je to evidentné v porovnaní s dobovým zobrazením (obr. č. 27) kde axonometrický pohľad na areál Kaštieľa s parkom zobrazuje stav parku po roku 1918. Predpokladáme, že tento stav sa nijako zásadne nelíšil od stavu parku v 2. polovici 19. storočia, najmä ak prirovnáme spomínaný pohľad s katastrálnou mapou z roku 1893 (obr. č. 25). Západná časť parku je jasne geometricky komponovaná. Na bočných stranách areálu na úrovni kaštieľa je geometricky komponovaná zástavba, predstavujúca administratívnu budovu veľkostatku, byty služobníctva, stajne a ďalšie hospodárske budovy. Východným smerom ku kostolu sa park rozvoľňuje a má podobu prírodne - krajinárskeho parku. Súčasný spôsob využitia parku sa dotkol základnej kompozičnej osi spájajúcej kostol s kaštieľom. Pred kaštieľom, na jeho strednej osi je situovaná fontána; v strede nádrže na nízko zdvihnutom sokli stojí súsošie chlapca s husou (obr. č. 34). Na osi, ktorá túto os križuje sú na severnej a južnej strane postavené dve alegorické ženské figúry, jedna sediaca a druhá stojaca (Obr. č. 36 a č. 35). Vstupný parter parku je oddelený od Gorazdovej ulice kovovou mrežou. Od severu je zastavaný plným ohradným múrom. Južne od múru nasleduje Orlovňa (predpokladáme, že ide o bývalú administratívnu správcovskú budovu veľkostatku), stavba s pôdorysom v tvare písmena U a južným smerom pokračuje vstupný parter parkovou výsadbou. Za ňou nasleduje územie zastavané budovou Domova dôchodcov (parcela č. 743/3). Pred budovou Orlovne sú situované výsadby s novodobým sortimentom drevín (*Thuja occidentalis*, *Juniperus chinensis*, *Chamaecyparis sp.*, *Cotinus coggygrica*, *Berberis x thunbergii* 'Atropurpurea'). Reliktom výsadiet zo zač. 19. stor. sú zrejme vzrastlé jedince pagaštana konského (*Aesculus hippocastanum*) a jaseňa štíhleho (*Fraxinus excelsior*) rastúce pri vstupe do nádvorja.

V druhej polovici 20. storočia, keď kaštieľ prestal plniť funkciu biskupského letného sídla došlo k takým zásahom do obrazu a funkčnej náplne parku, že sa narušili urbanistické vzťahy kaštieľa a kostola. Pôvodné, umelo vytvorené, geometricky a symetricky

⁹ BUDAY, P.: Katalóg nevidovaných hnutelností v interiéroch býv. biskupského kaštieľa v Močenku (č. ÚZPF 1543/1). PÚSR Bratislava 2010.

¹⁰ V čase spracovávania tohto dokumentu oznámil Krajský úrad životného prostredia Nitra zámer na zrušenie

komponované partie parku pred a za hlavnou fasádou kaštieľa, čitateľné ešte na katastrálnej mape z roku 1893 a na axonomtrickom pohľade na areál Kaštieľa a parku v Močenku z obdobia začiatku dvadsiatych rokov 20. storočia, keď Kaštieľ s parkom slúžili Noviciátu školských bratov, sú dnes iba sčasti čitateľné. Nevyhovujúcim spôsobom sa využíva park aj dnes. Najmä východná časť parku smerom ku kostolu je v súčasnosti skôr poľnohospodárskym dvorom s chovom oviec, skleníkov a neidentifikovaných stavieb bez súpisného čísla.

05. CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA OCHRANNÉHO PÁSMA

Podľa Súpisu pamiatok je Močenok doložený Zoborskej listine rokom 1113 ako Muchenyk (podľa Jána Stanislava je názov obce zapísaný v tvare Mussenic a je naprosto zreteľný) medzi majetkami zoborského kláštora.¹¹ Je to prvá písomná zmienka o obci. Predpokladáme, že v stredoveku patrila obec rímskokatolíckej cirkvi – Nitrianskemu biskupstvu. V roku 1606 sa Močenok uvádza ako stredisko biskupského panstva. Roku 1623 obec získala mýtnu výsady a neskôr aj viaceré privilégia.¹²

V rámci usporiadania prostredia a urbanizmu sídla sa kultúrne pamiatky v navrhovanom ochrannom pásme nachádzajú excentricky predovšetkým pri hraniciach navrhovaného ochranného pásma (pozri zakreslenie kultúrnych pamiatok do aktuálnej katastrálnej mapy). Základnú skladbu územia ochranného pásma vytvárajú: vo východnej časti Kostolného parku barokový kostol sv. Klimenta s pôvodným ohradným múrom, v západnej časti Kaštieľa a park a v severnej časti územia ochranného pásma Kalvária.

Navrhované ochranné pásmo kultúrnych pamiatok – Kostola sv. Klimenta, Kalvárie, Kaštieľa a parku, ktoré sa nachádza v centre intravilánu obce Močenok má pomerne bohaté zastúpenie plôch zelene na rôznej kvalitatívnej úrovni.

Pozdĺžna os pôdorysnej dispozície kostola smeruje po pomyslenej osi juhozápadným smerom k portiku záhradnej fasády verejnosti neprístupného klasicisticko-empírového kaštieľa. Ten sa nachádza v rozsiahlom areáli v súčasnosti plošne okliešteného historického parku, ktorý zaberá centrálnu časť ochranného pásma (pozri obr. č. 4 a 5). Funkčné náplne

Chráneného areálu „Park v Močenku“.

¹¹ <http://www.mocenok.sk/cms/clanok/370/po-pade-velkomoravskej-rise/> stranka č. 2 z 3.

¹² BORZOVÁ, G. – HLÔŠKA, M. – CHUDOBA, A.: *Cez Močenské lúky ...* Bratislava 2009, s. 183

kaštieľa ako biskupskej rezidencie a biskupského úradu určili spôsob riešenia stavby a parku. Pre obidva spôsoby je miera uvedomelého zásahu človeka do prostredia nezastupiteľná.

Územie Kaštieľa a parku v Močenku je klasickým konceptom architektúry neskorého klasicizmu. Územie na ktorom sa nachádzajú zaberá najväčšiu plochu navrhovaného ochranného pásma. Najmenšiu plochu zaberá vyvýšenina Kalvárie obkolesená blokom zástavby rodinných domov so záhradami. Kostol s ohradným múrom a priláhlým parkom zaberá z celkovej plochy územia ochranného pásma len o málo väčší priestor ako Kalvária. Vysoký je podiel vzrastlej, miestami náletovej zelene v navrhovanom území ochranného pásma.

Podobu parku má priestor medzi hlavnou fasádou kaštieľa a mrežou oddeľujúcou areál kaštieľa od hlavnej komunikačnej tepny obce – ulice sv. Gorazda v úseku medzi Orlovňou na severnej strane a Domom dôchodcov na južnej strane (pozri vyznačenie časti parku na mape obr. č. 38). V tomto priestore sa nachádza fontána a exteriérové plastiky (pozri obr. č. 34 a 35).

V poslednom desaťročí minulého storočia boli do tohto územia Kaštieľa a parku postavené rušivo pôsobiace stavby. Rovnako rušivo, z hľadiska záujmov ochrany pamiatkového fondu, pôsobia novostavby v areáli Kostolného parku, osobitne dvojpodlažná stavba školskej jedálne, ktorú postavili na parcele č. 1747/162 kolmo na spomínanú kompozičnú os medzi kostol a kaštieľ v tesnej blízkosti východnej brány areálu parku kaštieľa. V juhovýchodnej časti parku kaštieľa na parcelách č. 738/1, č.740/1 a č. 742/7 sú postavené obecné stavby – školské zariadenia, podobne ako stavba športovej haly v severnej časti parku kaštieľa na parcele č. 736/6 , o ktorých nemožno konštatovať, že by z hľadiska záujmov ochrany pamiatkového fondu boli pre územia navrhovaného ochranného pásma kultúrnych pamiatok prínosom. Naopak, pôsobia v území rušivo a v budúcnosti bude vhodné tieto stavby eliminovať.¹³ Park pri Kaštieli v Močenku patrí medzi chránené areály v zmysle zákona.¹⁴

06. VYMEDZENIE ÚZEMIA OCHRANNÉHO PÁSMA

¹³ Stavbu Športovej haly v Močenku na ulici dekana Dúbravického, na parcele č. 736/6 a 736/42 postavili v rokoch 2000-2004 v areáli parku nepriemerane veľkú, predovšetkým z hľadiska stavebnej štruktúry zástavby, ktorá sa v areáli národnej kultúrnej pamiatky nachádza .

¹⁴ **Chránený areál** je lokalita, spravidla s výmerou do 1 000 ha, na ktorej sú biotopy európskeho významu alebo biotopy národného významu alebo ktorá je biotopom druhu európskeho významu alebo biotopom druhu národného významu a kde priaznivý stav týchto biotopov závisí na obhospodarovaní človekom.

Návrh ochranného pásma je vymedzený na kópii katastrálnej mapy obce Močenok, katastrálne územie Močenok (Výkres č. 438/2010 v mierke 1 : 1440), poskytla Správa katastra Šaľa 25. 06. 2010.

07. OPIS PRIEBEHU HRANICE OCHRANNÉHO PÁSMA

Východným bodom hranice ochranného pásma je severozápadný roh parcely č. 1747/50 západne od vyvýšeniny s areálom Kalvárie. Od tohto nárožia parcely pokračuje hranica juhovýchodným smerom po západnej čiare hranice parcely č. 1749/49 k západnej čiare parcely č. 855 k nárožiu parcely č. 857, ktorá lemuje juhozápadný roh parcely č. 855. Odtiaľ, z nárožia parcely č. 857 prebehne hranica cez parcelu č. 1747/95 (ulicu) k severozápadnému nárožiu parcely r. 737/3, odtiaľ pokračuje hranica ochranného pásma juhovýchodným smerom v rovnej línii (po ulici sv. Gorazda) po západných čiarach parciel č. 737/7, 737/4, 737/6, 737/1, 737/5, 736/24, 736/11, 734/2, 734/3, 734/8, 734/6, 734/4 k juhozápadnému rohu parcely č. 734/2, kde sa hranica ochranného pásma stáča skoro pravouhlo smerom na východ pokračujúc po južných čiarach hraníc parciel č. 732/1, 732/2, 732/3, 726, 725, 724, 723, 722/1, 722/2, 721/1, 721/2, pozdĺž odskočenej južnej čiary parcely č. 742/7 k rohu parcely č. 742/5 kde sa hranica stáča doľava severným smerom k juhozápadnému rohu parcely č. 742/3; odtiaľ pokračuje hranica ochranného pásma rovnou líniou po južných čiarach parciel č. 742/5, 1747/136, 1747/7, 1747/64, 1747/63 až k severovýchodnému rohu parcely č. 1747/61 kde sa hranica ochranného pásma stáča skoro v pravom uhle vľavo (do Družstevnej ulice) a pokračuje severozápadným (severným?) smerom rovným smerom po východných čiarach parciel č. 1747/16, 1747/92, 1747/17 k severovýchodnému rohu parcely č. 1747/17 z ktorého sa hranica ochranného pásma v takmer pravom uhle stáča vľavo pokračujúc rovnou líniou k severozápadnému nárožiu parcely č. 1747/18, odkiaľ, rešpektujúc hranicu severozápadnej čiary parcely č. 1747/196, hranica ochranného pásma pokračuje k severovýchodnému rohu parcely č. 1747/19 odtiaľ severozápadným smerom k severnému nárožiu parcely č. 1747/202, kde sa hranica otočí späť južným smerom k severozápadnému nárožiu

08. ZOZNAM PARCIEL, KTORÉ BUDÚ SÚČASŤOU NAVRHOVANÉHO ÚZEMIA OCHRANNÉHO PÁSMA NÁRODNÝCH KULTÚRNYCH PAMIAŤOK

Parcela, na ktorej sa nachádzajú nehnuteľné národné kultúrne pamiatky:

Kostol sv. Klimenta: parcela č. 744;

Kaštieľ: parcela č. 735

Park: 736/2, 736/3, 736/4, 736/7, 736/11, 736/12-20, 736/21-22, 736/23-24, 736/25-27, 736/28, 736/31, 736/34, 736/35-37,

Kalvária: 859/1, 859/2, 859/3, 859/4, 859/5, 859/6, 859/7, 859/8, 859/9, 859/10, 859/11, 859/12, 859/13, 859/14, 859/15, 859/16

Katastrálne územie Močenok:

721/1, 721/2, 722/1, 722/2, 722/3, 723/, 724, 725, 726, 729, 731/1, 732/1, 732/2, 732/3, 732/4, 734/1, 734/2, 734/3, 734/4, 734/5, 734/6, 734/7, 734/8, 735, 736/1, 736/2, 736/3, 736/4, 736/6, 736/7, 736/8, 736/9, 736/11, 736/12, 736/13, 736/14, 736/15, 736/16, 736/17, 736/18, 736/19, 736/20, 736/21, 736/22, 736/23, 736/24, 736/25, 736/26, 736/27, 736/28, 736/29, 736/30, 736/31, 736/32, 736/33, 736/34, 736/35, 736/36, 736/37, 736/38, 736/39, 736/40, 736/41, 736/42, 736/43, 737/1, 737/2, 737/3, 737/4, 737/5, 737/6, 737/7, 737/8, 738/1, 738/2, 738/3, 738/8, 738/28, 738/31, 740/1, 740/2, 742/1, 742/2, 742/3, 742/4, 742/5, 742/6, 742/7, 742/8, 742/9, 742/10, 742/11, 742/12, 742/13, 743/1, 743/2, 743/3, 743/4, 744, 846/1, 846/3, 847/1, 847/2, 847/3, 847/4, 848, 849, 850, 851, 852/1, 852/2, 852/4, 852/5, 852/6, 852/7, 852/8, 852/9, 852/10, 853/1, 853/2, 854/1, 854/2, 854/3, 854/4, 855, 856, 857, 859/1, 859/2, 859/3, 859/4, 859/5, 859/6, 859/7, 859/8, 859/9, 859/10, 859/11, 859/12, 859/13, 859/14, 859/15, 859/16, 1747/1, 1747/6, 1747/7, 1747/8, 1747/10, 1747/14, 1747/15, 1747/16, 1747/17, 1747/18, 1747/19, 1747/44, 1747/45, 1747/49, 1747/50, 1747/51, 1747/52, 1747/53, 1747/61, 1747/62, 1747/63, 1747/64, 1747/91, 1747/92, 1747/95, 1747/96, 1747/1, 1747/116, 1747/117, 1747/136, 1747/139, 1747/140, 1747/141, 1747/142, 1747/162, 1747/196, 1747/197, 1747/198, 1747/199, 1747/200, 1747/201 a 1747/202.

09. DEFINOVANÉ POHĽADOVÉ KUŽELE A CHRÁNENÉ POHĽADY

Kalvária:

Situovanie Kalvárie na mierne vyvýšenom plató obrastenom po obvode vzrastlými drevinami v rovinnom teréne s prevažujúcou nízkou jedno, prípadne dvojpodlažnou zástavbou a s krátkymi rovnými úsekmi komunikácií umožňuje len čiastočne jej optické vnímanie a neumožňuje jej dominantné pôsobenie v obci. Na zachovanie aspoň súčasnej situácie sú definované nasledovné základné chránené pohľadové kužele, zaznačené na priloženom mapovom podklade (Vyznačenie národnej kultúrnej pamiatky s pohľadovými kuželmi v katastrálnom území) tvoriacom súčasť grafickej dokumentácie návrhu na vyhlásenie ochranného pásma:

Obr. č. 19 Pohľadový kužeľ č. PK-01: je tradičným východným pohľadom z prístupovej komunikácie – ulice biskupa Klucha z miesta premostenia na parcele č. 1752/1 smerom ku Kalvárii. Je chráneným východným pohľadom na vyvýšeninu s Kalváriou. Foto: P6086393.jpg.

Kaštieľ a park

Dial'kové pohľady, ktoré by mali byť predmetom ochrany nie je možné, vzhľadom na rovinatý terén a vzrastlú zeleň určiť.

Kostol sv. Klimenta

Obr. č. 9 Pohľadový kužeľ č. PK-02: je tradičným východným pohľadom z prístupovej komunikácie – križovatky ulíc Dekana Dúbravického a Družstevnej.

Obr. č. 6 Pohľadový kužeľ č. PK-03: Je historickým pohľadom, vedutou obce zachytávajúcou zreteľne dve architektonické dominanty: kostol a kaštieľ s parkom z juhovýchodu.¹⁵ Mal byť fotografickou analógiou historického pohľadu - vedutou obce zachytávajúcou zreteľne dve architektonické dominanty: kostol a kaštieľ s parkom z juhovýchodu zachyteného na nástennej maľbe v kaštieli

10. URČENIE PODMIENOK OCHRANY NA ÚZEMÍ OCHRANNÉHO PÁSMA

Všeobecné zásady:

V zmysle Čl. 44 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a ustanovenia § 30 ods. 1 pamiatkového zákona má každý, fyzická a právnická osoba povinnosť zveľaďovať a chrániť kultúrne dedičstvo; má konať tak, aby svojím konaním neohrozil základnú ochranu kultúrnych pamiatok. Podľa § 14 pamiatkového zákona má obec utvárať všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu a využívanie pamiatkového fondu na území obce, aby boli vytvorené a zachované podmienky priaznivé na ochranu urbanistických, architektonických, kultúrnych a prírodných hodnôt na území sídiel a v krajine. Negatívne zásahy do historického urbanizovaného, resp. do krajinného prostredia a ich rušivé pôsobenie treba v procese obnovy a úprav eliminovať v čo najväčšom rozsahu. Pri posudzovaní každej činnosti a jej možného vplyvu a dôsledku sa musí prihliadať na priestorový, krajinný a urbanistický kontext daného miesta a širšieho okolia.

Objekty zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF) ako národné kultúrne pamiatky sú deklarované ako významné doklady svojho druhu; ochrana kultúrnych pamiatok a ich prostredia je verejným záujmom.

¹⁵ Ide o juhovýchodný pohľad podobný maľbe - vedute, ktorá sa nachádza v Kaštieli na stene v hlavnej reprezentačnej sále, dnes kaplnke na 1. poschodí. Zobrazuje rovinatý terén obce Močenok s Kaštieľom a parkom, svetlým ohradným múrom kaštieľa a vpravo kostol s ohradným múrom.

Každá činnosť na území ochranného pásma nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok musí byť v súlade so záujmom ochrany ich pamiatkových hodnôt a ich prostredia a má smerovať k záchrane ich architektonicko-urbanistických hodnôt a k zachovaniu a skvalitneniu existujúceho stavu vymedzeného územia. Z hľadiska záujmov ochrany kultúrnych pamiatok v súlade s § 18 pamiatkového zákona, ktorý v ods. 1 ustanovuje ochranu a usmernený rozvoj prostredia alebo okolia nehnuteľných kultúrnych pamiatok, sa stanovujú nasledovné zásady:

Vo vzťahu ku kultúrnym pamiatkam je potrebné, aby sa pri priestorovej regulácii územia prihliadalo na zachovanú historickú zástavbu. Vzťah historických dominant k okolitej zástavbe má byť základom všetkých úvah o riešení urbanistických súvislostí. Napr. zachovanie mierky, rešpektovanie parcelácie, výšok korunných ríms a hrebeňov striech patrí k základnému rešpektu v historickom urbanizme. Len mierku tvoriaca okolitá zástavba ponecháva kultúrnym pamiatkam pôvodný rozmer, v akom boli vytvorené. Novostavby, ktoré sa neprispôbia starým uličným pohľadom a stavebným skupinám, môžu citelne rušiť doteraz zachované kultúrne pamiatky v ich účinku. Cielená dominancia kultúrnych pamiatok obce ako ideovo a umeleckohistoricky najvýznamnejšie objektov v navrhovanom ochrannom pásme voči okolitej zástavbe bola ideovým zámerom tvorcov, a je preto jednou z najdôležitejších pamiatkových hodnôt.

Podmienky ochrany:

1. Zachovať dominantnosť kultúrnych pamiatok – Kalvária, Kostol, Kaštieľ a park - v rámci okolitého terénu a existujúcich priehľadov na objekt – definované pohľadové kužele a chránené pohľady č. PK-01, PK-02, PK-03 vyznačené v mapovej prílohe a obrazovej dokumentácii. Ponechať a rešpektovať súčasné objemové a priestorové vzťahy existujúcej zástavby. Postupne eliminovať z pohľadov na dominantné kultúrne pamiatky obce rušivo pôsobiace výškové technické zariadenia (pozri napr. obr. č. 1 na str.5)

2. Pri každej ďalšej územnoplánovacej dokumentácii (ÚPD), prípadne jej zmenách a doplnkoch rešpektovať ochranné pásmo a podmienky v ňom stanovené.

3. Architektonické a urbanistické zámery (dostavby prelúk, sadovnícke úpravy a komunikačné úpravy) riešiť na základe overovacích štúdií. Zámery prispôbiť historickému charakteru územia so zapojením do organizmu obce.

4. Zachovať súčasný stav parcelácie, hmotovo-priestorové charakteristiky zástavby a mierku zástavby. Zachovať a reanimovať (rehabilitovať) architektonický výraz nehnuteľností v blízkom okolí kultúrnej pamiatky. Sadovnícke úpravy v navrhovanom ochrannom pásme riešiť koncepčne s ohľadom na kompozičné vzťahy architektúr.

5. Koncepčne riešiť oplotenie. Vylúčiť nevhodné typy /železné novodobu tvarované, plechové, dekoratívne tehlové tvarovky/.

6. V riešenom priestore zachovať a pri novostavbách použiť tradičný spôsob zastrešenia sedlovými alebo valbovými strechami.

7. Objekt na parcele č. 742/1, parcele č.742/4, parcele č. 1747/8, parcele č. 1747/64, parcele č. 1747/63, rožný parcele č. 1747/61, parcele č. 1747/139, parcele č. 1747/45, ktoré sú vyššie ako sa uvádza v podmienke č. 13 ponechať maximálne v existujúcej výške, v jestvujúcej hmote a výške hrebeňa strechy.

8. V maximálnej miere zachovať a rešpektovať chránené diaľkové pohľady na Kalváriu a Kostol. V záujme zachovania priehľadov na historické dominanty nezväčšovať zastavanosť parciel najmä na uliciach Školská, Družstevná, Dekana Dúbravického a Pod Kalváriou.

Kalvária

9. Súčasný Územný plán obce Močenok vymedzuje ochranné pásmo kultúrnych pamiatok orientačne v okolí 30 m. Blok, v ktorom sa NKP Kalvária nachádza je zaradený ako 02. Záväzným limitom pre novú výstavbu je výška maximálne 3 NP. ¹⁶ Z hľadiska ochrany NKP Kalvária sa ponechá pri prestavbách, dostavbách, úpravách maximálne v existujúcej výške, v jestvujúcej hmote a výške hrebeňa strechy. Pri novostavbách v Bloku 02 a najmä pozdĺž hranice ochranného pásma je prípustná výška rímsy 4,2 m a výška hrebeňa strechy max. 6 m. Ide najmä o pozemky na parcelách č. 823/6, 855 (platí len pre juhovýchodnú časť parcely), 854/1, 854/3, 854/4, 848, 847/3, 846/1, 846/3, 857, 1747/116, 847/1, 847/2, 847/4, 1747/49, 1747/50, 1747/51, 1747/116.

10. Vylúčiť výstavbu v nástupnom priestore do areálu kalvárie, resp. v jej predpolí na parcele č. 855 v priestore dotyku južnej hranice parcely č. 859/10.

11 Za predpokladu, že dôjde k rekonštrukcii stavby súpisné č. 538 na parcele č. 857 platí podmienka v bode č. 8. Medzi dom súpis. č. 538 na parcele č. 857 a kalváriu stojacu

v blízkosti južnej hranice parcely č. 859/10 nemožno stavať, pretože by sa stavba mohla dostať do tesného kontaktu s transferovaným súsoším Kalvárie.

Kaštieľ a park

12. Na parcelách č. 736/2, 736/3, 736/4, 736/28, 847/1, 859, 1747/49, č. 1747/92, 1747/103, 1747/116, č. 1747/141, č. 1747/142, č. 1747/100, č. 1747/15, č. 1747/17, č. 1747/6, č. 1747/10, č. 1747/14 vylúčiť aj realizáciu dočasných stavieb. Z reklamných a technických zariadení s výnimkou informačného systému. Na základe štúdií je prípustné umiestnenie prvkov drobnej architektúra v parku (altány, fontánky s pitnou vodou a pod.).

Kostol (Školská ulica) 1747/136, 1747/7, 1747/64, 1747/63, 1747/61, ktorých južné hranice tvoria hranicu ochranného pásma zachovávať a rešpektovať pôdorysnú osnovu, uličné čiary, rešpektovať výškové zónovanie a hmotovú skladbu objektov. Pri prestavbách, dostavbách, úpravách a novostavbách v území a najmä pozdĺž hranice ochranného pásma je prípustná výška rímsy 4,2 m a výška hrebeňa strechy max. 6 m.

14. Vysoká zeleň, najmä náletová vysoká zeleň nesmie pri diaľkových pohľadoch zakrývať historickú architektúru, ktorá má predovšetkým v obraze krajiny dominantné postavenie. Treba ju postupne eliminovať.

15. Zámery činností, úprav, obnovy, hmotových prestavieb a stavieb, ktoré zasahujú do exteriérov existujúcich objektov, terénu a komunikácií situovaných v ochrannom pásme podliehajú záväznému stanovisku Krajského pamiatkového úradu Trnava, v zmysle § 32 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu.

16. Zeleň v areáli národnej kultúrnej pamiatky Kostola sv. Klimenta a jej najbližšom okolí: (na parcelách č. 1747/92, č. 1747/141, č. 1747/142, č. 1747/100, č. 1747/15, č. 1747/17, č. 1747/6, č. 1747/10, č. 1747/14 je doplňujúcim prvkom a jej priebežná údržba a revitalizácia musí smerovať k udržaniu dominantného postavenia národnej kultúrnej pamiatky – Kostola sv. Klimenta; do chránených pohľadov – pohľadových kužeľov nemožno vysádzať vzrastlé dreviny, ktoré by v budúcnosti vytvárali optickú bariéru. Zásahy do sadovníckych úprav v navrhovanom ochrannom pásme, ktoré sú nad rámec bežnej údržby je nutné riešiť po posúdení Krajským pamiatkovým úradom Nitra.

¹⁶ Územný plán Obce Močenok bol schválený uznesením č. 498/2008 Obecného zastupiteľstva dňa 11.12.2008₂₁

17. Pri stavebnej a inej činnosti, kde sa predpokladá realizácia hĺbkových zemných prác, bude nutné vyžiadať si rozhodnutie Krajského pamiatkového úradu Nitra o nevyhnutnosti vykonať archeologický výskum podľa § 36 ods. 1 a § 39 ods. 3 a 5 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu a zmysle zákona 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov. Táto povinnosť sa nebude vzťahovať na bežné záhradkárske a poľnohospodárske práce vykonávané na poľnohospodársky využívanej časti ochranného pásma.

11. ODPORÚČANIA

Vykonávať pravidelnú údržbu kultúrnych pamiatok. Z parku kaštieľa, najmä z jeho rozsiahlejšej severovýchodnej a východnej časti postupne eliminovať nevhodné poľnohospodárske využívanie (lúky a pasienky, chov oviec a pod.) a uvažovať o presune hospodárskeho zázemia na pôvodné okrajové miesta areálu parku kaštieľa, nie do bezprostrednej blízkosti kaštieľa ako napr. chov ošípaných. Nazdávame sa, že optimálnym riešením by bolo znovuzaradenie bývalej Orlovne do štruktúry vlastného hospodárenia kaštieľa.

Koncepčne dotvárať urbanistické prostredie – v celom areáli ochranného pásma, údržbou a ošetrovaním plôch zelene, výsadbou vhodnej zelene, drobnou architektúrou a primeraným osvetlením a neobmedzovať sa na ochranu prominentných objektov (evidovaných v ÚZPF SR), venovať starostlivosť exteriérovým, plastikám a pamätihodnostiam, ktoré sa nachádzajú v ochrannom pásme.¹⁷

Postupne redukovať predovšetkým zjavne náletové dreviny v bezprostrednom okolí Kalvárie, nezahusťovať výsadby v samotnom areáli, ponechať sadovnícke úpravy v jednoduchom výraze. Venovať primeranú pozornosť ošetrovaniu vzrastlých drevín, ktoré v značnej miere dotvárajú obraz záujmového územia.

12. ÚPRAVA VZŤAHOV K INÝM CHRÁNENÝM ÚZEMIAM A OCHRANNÝM PÁSMAM PODĽA OSOBITNÝCH PREDPISOV

Vyhlásenie a vymedzenie navrhovaného ochranného pásma kultúrnej pamiatky je v súlade

¹⁷ Podľa Čl. 10 ods. 1 písm. A/ Zoznam evidovaných hmotných nehnuteľných pamätihodností na území obce Močenok je uvedený v prílohe č. 1 – HNP VZN Obce Močenok č. 1/2010 o miestnych pamätihodnostiach.

s ochranou iných verejných záujmov, chránených podľa osobitných právnych predpisov. Je v súlade s ochranou prírody a krajiny (zákon číslo 543/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov), ochrany a využívania poľnohospodárskej pôdy (zákon číslo 220/2004 Z. z. v znení n. p.), ochrany vôd, vodných tokov a vodohospodárskych zariadení (zákon číslo 364/2004 Z. z.) a ochrany cestnej a sieťovo-rozvodnej vybavenosti územia.

13. NEHNUTEĽNÉ NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY V OBCI EVIDOVANÉ V ÚZPF SR

V obci Močenok sa nachádza ešte jedna kultúrna pamiatka evidovaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu:

1542/0, parcela č. 365/1 – Hrob s náhrobníkom Michala Sládečka. Uvedená kultúrna pamiatka nie je súčasťou navrhovaného ochranného pásma. V navrhovanom ochrannom pásme sa v obci Močenok okrem uvedených kultúrnych pamiatok nenachádza žiadna iná kultúrna pamiatka.

14. ZOZNAM OBJEKTOV VYTIPOVANÝCH NA ZÁPIS DO ÚZPF

Budova kláštora

V navrhovanom území ochranného pásma sa nachádza budova kláštora, ktorú: „postavili v roku 1897 *náboženskej a vlasteneckej výchove Imrich Bende, nitriansky biskup a mocenský katolíci.*“¹⁸ (Obr. č. 44) Je to vytipovaná nehnuteľnosť navrhovaná na vyhlásenia za kultúrnu pamiatku. Imrich Bende bol nitrianskym biskupom v rokoch 1893 – 1911. 8. septembra 1897 oslavoval svoju zlatú sv. omšu a pri tejto príležitosti prispel rozhodujúcou sumou 80 000 zlatých na stavbu **kláštora pre Milosrdné sestry sv. Vincenta** a dievčenskú školu. Pôvod budovy jasne určuje nápis na jej priečelí: „*Postavili r. 1897 náboženskej a vlasteneckej výchove Imrich Bende, nitriansky biskup a mocenský katolíci.*“ Sestry tu okrem školy pre dievčatá otvorili aj tzv. úvodu či detskú opatrovňu, čo bolo vlastne predškolské zariadenie podobné dnešnej škôlke.¹⁹ „V roku 1987 sa do priestorov kláštora presťahovalo kultúrne stredisko a obecná knižnica. Koncom 90. rokov 20. storočia bola budova v rámci reštitúcií prinavrátená Farskému úradu v Močenku. Niekoľko rokov v budove sídlilo aj Centrum voľného času. Od roku 2005 bolo v budove kláštora zriadené Pastoračné

¹⁸ Nápis v tympanone na záhradnej (severnej) fasáde budovy.

¹⁹ <http://www.mocenok.sk/cms/clanok/379/kaplanka-sv-urbana/>

centrum farnosti Močenok. Svoje sídlo tu má dnes aj Klub kresťanskej mládeže, Močenok, občianske združenie.“²⁰

Kaplnka sv. Kríža

Situovaná v SZ časti obce. V blízkosti tzv. Horného cintorína spomínaného už v roku 1767 v Gustinyiho kanonickej vizitácii.²¹ Ide o jednodňový objekt s kryptovým podlažím. V spodnom je umiestnený pomník (klasicistická architektúra náhrobku) na umiestnenie srdca biskupa Jozefa Klucha (zomrel v Močenku). Kaplnka je najstaršou dnes známou stojacou sakrálnou architektúrou v obci. Bola dokončená v roku 1729. V nej je spolu s patrónom obce, biskupom Ladislavom Erdödyom zvečnené aj meno kňaza Jána Kmoška.²² Je v dobrom stavebno-technickom stave (pozri br. č. 46 až 50).

Bude rozšírená objektová skladba Kostola a Kaštieľa a parku.

15. POUŽITÁ LITERATÚRA

BORZOVÁ, G. – HLÔŠKA, M. – CHUDOBA, A.: Cez Močenské lúky Bratislava 2009. s. 132.

HUDÁK, Ján: Patrocíniá na Slovensku. SAV Bratislava 1984, s. 147.

GULDAN Patrik: Historické mestské jadrá v súčasných podmienkach. In: Architektúra a urbanizmus, roč. XXV., 1991, č. 2, s. 110.

JURKOVIČ, P.: Krajský pamiatkový úrad Bratislava. In: Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR, č. 42/2010. s. 31.

KALINOVÁ, M. – ČIČO, M. – PAULUSOVÁ, S. a kolektív: *Kalvárie a krížové cesty na Slovensku*. Bratislava 2002, s. 236.

SÚPIS PAMIATOK NA SLOVENSKU, zväzok tretí, Obzor Bratislava 1969, s. 112.

16. DOKUMENTÁCIA A PRAMENE

BUDAY, Peter: Katalóg nevidovaných hnutelností v interiéroch býv. biskupského kaštieľa v Močenku (č. ÚZPF 1543/1). PÚSR Bratislava november 2009 – január 2010.

Územný plán obce Močenok (čistopis). december 2008.

<http://www.mocenok.sk/cms/clanok/37/uzemny-plan-obce/>

<http://www.mocenok.sk/cms/clanok/374/farsky-kostol-sv-klementa/>

<http://www.mocenok.sk/cms/clanok/376/biskupsky-kastiel/>

<http://www.mocenok.sk/cms/clanok/377/budova-klastora/>

²⁰ <http://www.mocenok.sk/cms/clanok/377/budova-klastora/>

²¹ Konzultácia s P. Budayom.

²² <http://www.mocenok.sk/cms/clanok/372/obdobie-18-19-storocia/>

17. OBRAZOVÁ DOKUMENTÁCIA

1. Kalvária, Kaplnka Božieho hrobu. Stav: 10. 5. 2010 . Snímka: Stavebný úrad Močenok .
2. Kostol sv. Klimenta, interiér. Stav: 8. 6. 2010 .
3. Kaštieľ, hlavné priečelie. Stav: 8. 6. 2010.
4. Záhradným portálom na východnej strane parku, sa vstupovalo do parku pri kostole. Pešia komunikácia – na kompozičnej osi medzi kostolom a kaštieľom v tesnej blízkosti východnej brány areálu parku kaštieľa. Fotografia z web stránky Obce Močenok.
5. Pešia komunikácia – na kompozičnej osi medzi kostolom a kaštieľom v tesnej blízkosti východnej brány areálu parku kaštieľa. Fotografia z web stránky Obce Močenok.
6. Močenok, veduta kostola a kaštieľa zo štyridsiatych rokov 19. storočia. Nástenná maľba v hlavnej reprezentačnej sále, dnes kaplnke na 1. poschodí. Foto: Peter Buday. Juhovýchodný pohľad na dominantu obce . Fotografické zobrazenie z tohto historického uhlu pohľadu je dnes nereálne. Územie ja zastavané stavbami rodinných domov.
7. Kaštieľ, pohľad na hlavnú západnú fasádu, ktorú ešte neprekrývajú vzrastlé dreviny parku.
8. Veža Farského kostola Sv. Klimenta.
9. Pohľadový kužeľ č. **PK-02**: je tradičným východným pohľadom z prístupovej komunikácie – križovatky ulíc Dekana Dúbravického a Družstevnej. Pohľadový kužeľ č. **PK-03**: by mal byť fotografickou analógiou historického pohľadu - vedutou obce zachytávajúcou zreteľne dve architektonické dominanty: kostol a kaštieľ s parkom z juhovýchodu zachyteného na nástennej maľbe v kaštieli (pozri popis obr. č. 6).
10. Farský kostol Sv. Klimenta - južný pohľad.
11. Močenok, Kostol Sv. Klimenta. Zameranie barokového stavu kostola s ohradovým múrom pred rozšírením kostola v roku 1926 Milanom M. Harmincom.
12. Močenok, Kostol Sv. Klimenta. Detail zamerania barokového stavu kostola pred rozšírením kostola v roku 1926 Milanom M. Harmincom.
13. až 16. Močenok, Kostol Sv. Klimenta. Dva východné pohľady od parku kaštieľa smerom ku kostolu s memoriálnymi votívnymi stĺpmi; vľavo so sochou Panny Márie (Immaculaty) a vpravo s Krížom , Spodný záber dokumentuje stav parteru k 8. júnu 2010.
17. Pôdorys Kostola sv. Klimenta z tretieho zväzku Súpisu pamiatok na Slovensku s vyznačením žltých plôch, ktorú zobrazujú rozšírenie kostola.
18. Močenok, Kostol sv. Klimenta. Pohľad západný. Projekt rozšírenia kostola (so žltými transparentnými plochami) z roku 1926 podľa Milana M. Harminca. Schválený Mons. Dr. Karolom Kmeťkom, biskupom nitrianskym.
19. Pohľadový kužeľ č. **PK-01** je chráneným východným pohľadom je tradičným východným pohľadom na vyvýšeninu Kalvárie z prístupovej komunikácie – ulice biskupa Klucha od Serede z miesta premostenia na parcele č.1752/1. Čiastočne zakrytý vzrastlou vysokou zeleňou a zástavbu rodinného domu na parcele 1747/51.Optimálnejším zobrazením by bol stav stromov bez lístia. Foto: P6086393.jpg.

20. Pohľad na zástavbu parcely č. 857 na rohu ulíc Gorazdova a Dekana Dúbravického. Foto: P6086343.jpg Stav: 8.6.2010. Foto Patrik. Guldán.

21. Pohľad zástavbu bývalého obecného domu na parcele č. 857 v nárožnej situácii bloku v ktorom dominuje Kalvária s kaplnkou, ktoré sú z tohto pohľadu dokonale zakryté umelo zvýšenou stavbou pochádzajúcou pravdepodobne z päťdesiatych rokov 20. storočia a výsadbou vysokej zelene. Pôvodne ide o obecnú budovu a budovu Notárskeho úradu. Stojaca stavba slúžila ako dom pionierov. Objekty s touto funkčnou náplňou stáli na parcele už koncom 19. storočia. Stav: 8.6.2010. Foto Patrik. Guldán.

22. Močenok, Kalvária. V centrálnej pozícii je kaplnky Božieho Tela. Stav. 10. 5. 2010 archív Stavebného úradu obce Močenok.

23. Močenok, Kalvária. Zastavenia na južnej strane. Stav. 10. 5. 2010 archív Stavebného úradu obce Močenok.

24. Močenok, Kalvária. Transferované sochárske súsošie Kalvárie na novom mieste pozdĺž južnej hranice parcely č. 859/10 v katastrálnom území obce Močenok. Modrými linkami na fotografii naznačená silueta strechy patrí k domu so súpis. č. 538 na parcele č. 857. Medzi dom so súpis. č. 538 na parcele č. 857 a kalváriu stojacu v blízkosti južnej hranice parcely č. 859/10 nie je možné stavať.

25. Výrez katastrálnej mapy Obce Močenok z roku 1893 s vyznačením kultúrnych pamiatok a vytipovaných objektov na vyhlásenie. Poskytol Ústredný archív Geodézie a kartografie Formát A3.

26. Detail.

27. Močenok axonometrický pohľad na areál kaštieľa a príslušného parku zobrazuje stav po 1. svetovej vojne. Kolorované kresba sa nachádza vo vstupnom vestibule na ľavej strane.

28. Močenok. Kaštieľ. Pohľad severný, záhradná fasáda. Stav: 8. 6. 2010.

29. Močenok. Kaštieľ. Pohľad južný, záhradná fasáda. Stav: 8. 6. 2010.

30. Močenok. Kaštieľ. Pohľad južný, hlavná, západná fasáda. Stav: 8. 6. 2010.

31. Močenok. Kaštieľ. Pohľad severný, pohľad na západnú fasádu. Stav: 8. 6. 2010.

32. Močenok, Kaštieľ. Zúžené spojovacie časti budovy medzi hlavnou budovou a bočnými krídlami sú riešené ako jednotraktové, kvalitne presvetlené a vzdušné priestory.

33. Fasáda južného bočné krídla.

34. a 35. Močenok. Kaštieľ a park. Inventár s fontánou a exteriérovou plastikou v západnej časti parku pred hlavnou fasádou. Stav: 8. 6. 2010

36. a 37. Močenok. Kaštieľ a park. Exteriérová záhradná plastika, socha sediacej ženy. Pravdepodobne okolo polovice 19. storočia.

38. Katastrálna mapa. Park. Žltou vyznačená plocha parteru pred hlavnou fasádou kaštieľa.

39. a 40. Močenok. Kaštieľ, hlavná, západná fasáda. Zo strednej osi vestibulu sa do parku vychádzalo na chodník spájajúci rezidenciu biskupa s kostolom stojacim za východnou hranicou parku. Na obr. č. 36 je zachovaný segment komunikačnej osi. Stav. 8. 6. 2010.

41. Park pri kostole. Výsadba tujovej aleje bola koncipovaná na osi východ západ, od kostola ku kaštieľu. Pohľad západný.

42. Park pri kostole. Výsadba tujovej aleje bola koncipovaná na osi východ západ, od kostola ku kaštieľu. Pohľad východný, z opačnej strany (od kaštieľa ku kostolu).

43. Park pri kostole. Nové majetkové vzťahy sa prejavili budovaním takýchto rušivo pôsobiacich múrikov a najmä konceptu parku pri kostole.

44. V navrhovanom území ochranného pásma sa nachádza budova kláštora, ktorú: „Postavili v roku 1897 náboženskej a vlasteneckej výchove Imrich Bende, nitriansky biskup a močenský veriaci.“ Je to vytipovaná nehnuteľnosť navrhovaná na vyhlásenie za kultúrnu pamiatku.

45. Ulica Dekana Dúbravického. Severná hranica navrhovaného ochranného pásma. Pohľad východným smerom pozdĺž ohradného múra Kaštieľa a parku.

46. až 50. Močenok. Kaplnka sv. Kríža. Pohľady. Foto č. 49. a 50. Peter Buday.

51. a 52. Močenok. Kostolný park. Exteriérové plastiky. Stĺp so sochou Immaculaty. Pred ohradným múrom kostola je Mariánsky stĺp z roku 1750 a kamenný kríž z roku 1763 a neďaleko sa nachádza ďalšie pamätné miesto – malá jaskyňa, ktorú miestni obyvatelia nazývajú Lurdskou jaskyňou.

53. Projekt prestavby – rozšírenia Farského kostola sv. Klimenta v Močenku podľa Michala M. Harminca z roku 1926. Archív Farského úradu Močenok. Reprodukcii poskytol Ing. arch. Peter Hudák, PhD.

54. Mapa vymedzenia územia ochranného pásma nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok Kalvárie, Kostola sv. Klimenta a Kaštieľa a parku v obci Močenok, okres Šaľa.

Pokiaľ nie je uvedené inak, fotografie vyhotovil P. Guldan 8. 6. 2010.

18. MAPOVÉ PRÍLOHY A GRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA

Mapové katastrálne podklady poskytol: Ústredný archív geodézie a kartografie Bratislava. Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky